

Давор ТРЛИН*

Интернационални Бирч Универзитет
Сарајево

УДК 323(497.1)

ПРИКАЗ МОНОГРАФИЈЕ: ДЕЈАН ЈОВИЋ: УВОД У ЈУГОСЛАВИЈУ

(Фрактура, Запрешић, 2023, 496 страна; Академска
књига, Нови Сад, 2024, 490 страна)

Нестанком Југославије са политичког атласа прије три деценије (или двије ако узмемо да је „последња“ Југославија (СРЈ) била федерација Србије и Црне Горе до 4. фебруара 2003) није се смањило интересовање науке за њено изучавање. Један већи број истраживача се бавио државом које више нема, а изводила су се и мултидисциплинарна истраживања. Студије које се односе на Југославију свакако нису ријетке, али су чешће изван постјугословенског простора него унутар њега, па је сваки прилог науци у овом пољу за поздравити. Тако је свјетло дана прошле године угледала публицистичко-научна студија политолога и професора на факултетима политичких знаности/наука у Загребу/Београду, др Дејана Јовића.

Ово дјело, које има више мало више од 490 страница, продукт је вишегодишњег рада и састоји се од раније објављених, а сада актуелизираних и осавремењених текстова. Професор је ту имао велико стрпљење и савјесност у научном раду, у којем је скицирао трансформацију Југославије, те поентирао у вјероватно и кључном дијелу друштвено-политичког развоја Југославије – њених ломова и конфронтација на политичкој арени осамдесетих година прошлог вијека. За оне који се баве савременим уставно-политичким системима, топла препорука за ову књигу, јер иако из наслова можда произилази („Увод“) да ће тема Југославије бити дата са већим степеном апстраховања и без дубинске анализе, то овдје није случај јер је врло пажљиво размотрена, како са политолошког, тако и са уставноправног аспекта, а може

* Аутор је доцент Интернационалног Бирч Универзитета у Сарајеву. Електронска адреса аутора: davor.trlin@ibu.edu.ba.

се рећи и да је успјела и анализа нормативних рјешења, као и њихових основа из доктрине и аргумента југословенских стваралаца права. На тај начин постигло се да се криза друштвено-политичког система тадашње Југославије представи и подсећањем на уставноправне претпоставке организације и функционисања државе.

Књигу можемо описати и као путовање кроз историју Југославије, од нулте тачке њеног постојања, а у мјери у којој је потребно, аутор се дотакнуо и претходница АВНОЈ-евске Југославије (Краљевине СХС и Краљевине Југославије). Том приликом је показао динамику њене трансформације, те утицај разних фактора на исти. Показани су разлози за формирање Југославије, њени циљеви, те епилог покушаја да оствари те циљеве (негдје су били успјешни, негдје нису). Том приликом, професор Јовић не представља само њен хисторијски развој, већ дубоко промишља о у узроцима распада (у једној великој тематској цјелини се анализира неколико фактора који су кумулативно утицали на овај процес), те последицама распада Југославије - стању у којој су се постјугословенске државе нашле. Књига „Увод у Југославију“ је и својеврсно системско претходно саопштење, представља шлагворт за научну дискусију, полазиште је за даљња истраживања. Важно је и да садржи упуте за даље читање, анализирање и истраживање, те указује на изворе за исто (посебно су потенциране архивске грађе). Књига „разбија“ одређене митове, а што је посебно битно за генерације рођене и одрасле након распада Југославије. Такве су нпр. да је Србија почетком 80-их интервенисала на Косову да спријечи немире у овој покрајини (то је заправо радила СФРЈ); да се о независности појединих република почело говорити у другој половини осамдесетих (у Хрватској је то био случај тек са доласком ХДЗ-а и Фрање Туђмана на власт); да је Тито „нагињао“ албанској националној мањини (народност која је парадоксално била бројчано „већа“ од појединих народа Југославије – упор. црногорски народ), па је дао висок степен аутономије истој на Косову (Јосип Броз није хтио да чује да Албанци као народ који није јужнославенски има своју федералну јединицу у Југославији); да је Тито био свемоћан (примјер незапослене особе из Краљева која је писала и добила састанак са њим, а којој је касније бирократија, као и бројним другим онемогућила приступ Титу); да су сукоби на релацији Београд–Приштина и Београд–Загреб били главни у југословенском федерализму у другој половини 80-их (заправо се занемарује политички конфликт Србије и Словеније) итд.

Такође, за оне који се баве уставним правом (какав сам и сâм), врло је важно бацање свјетла на одређене догађаје (федерализам – посебно однос СФРЈ–Србија–Косово, процес доношења одлука, економска и социјална људска права). Сâм аутор истиче да су у Југославији поједине политичко-територијалне јединице обновиле своју државност (а поред формирања Југославија је позитивно утјецала и на развој њених компоненти), појединим народима је признат уставни статус. Сви постјугословенски национализми истичу да је Устав СФРЈ од 1974. године (за који је аутор овог приказа идентификовао 11 елемената конфедерације) био гробар Југославије, што он вјероватно и јесте био, посебно у сфери децентрализације надлежности са нивоа федерације на ниво федералних јединица и ужих политичко-територијалних јединица, те у области економске политике и привредног система, гдје су креиране аутархичне привреде. Међутим, заборавља се и да је омогућавао право на самоодређење до отцијепљења. Процес дисолуције Југославије је објашњен, а поред правних норми, аутор указује и на социо-политички контекст дешавања. Тако је врло важно указивање да су одређени војници оружаних снага које су освојиле Вуковар имали петокраку, али да је супротно одлуци Савезног секретаријата за народну одбрану од 7. новембра 1991. да се она уклони (истог дана је Србија обзнанила одлуку да оснује властиту војску). На ово се надозвало приказивање „међупростора“ између двије државе – оне у настајању и оних у настајању. Професор Јовић указује и да је то заправо био закључак „Бадинтерове“ комисије која је у том мјесецу и објавила да се Југославија налази „у процесу дисолуције“ (професор указује да је и независност Словеније и Хрватске призната као финално стање од међународне заједнице управо након злочина који су услиједили након заузимања Вуковара од стране Југословенске народне армије и паравојски). Аутор указује и да је услиједило стање „рат свих против свију“, гдје новонастале политичко-територијалне јединице нису биле у могућности да обављају заштитну функцију (и дан-данас се стиче дојам да постјугословенске државе нису у стању да ову функцију модерне државе обнашају као њена претходница). Године 1995. су се Хрватска и Босна и Херцеговина интегрисале (уз помоћ међународне заједнице), а Србија је остала дезинтегрисана каква је била и кад се Југославија распадала, јер више не обнаша ефективну власт на Косову, а велики број држава је признао ову њену покрајину (по Уставу од 2006. године зајамчен је суверенитет Србије на Косову и Метохији). За правнике је у те сврхе корисно и покушати анализирати „повлачење

признања“ (као четвртог конститутивног елемента државности) односно „отпризнавање“.

Будући да је и ова држава, као и свака друга својеврсни експеримент, може се компарирати са сличним уставно-политичким системима. Таква је, по мом мишљењу, Босна и Херцеговина. Професор Јовић указује да се у југословенској комуникологији избјегавало говорити о „већини“ и „мањини“, те се умјесто термина „национална мањина“ говорило о „народностима“. Босна и Херцеговина има сличан „проблем“, што никако не може да убрза систем доношења одлука, а да народи који су мање бројни (а конститутивни су) – Срби и Хрвати, не осјећају страх од прегласавања. Конститутивност је био термин који је постојао у политичком систему Југославије (не и у уставним текстовима), а „радни људи“ су издигнути на уставни ранг као колективитет који има посебну вриједност. Јовић такође указује (илуструје то и ставовима Јосипа Броза Тита) да демократија није искључиво америчка демократија, и да се не може свести само на изборни систем. Југославија је сама увела самоуправљање као подоблик партиципативне демократије док је у Босни и Херцеговине наметнут модел консоцијацијске демократије (без директног утицаја грађана на процес одлучивања). Ова држава, као и Југославија опстаје уз институт у уставном и политичком систему каквог нема у другим државама евроконтиненталног правног круга – Уред Високог представника. Зато је корисно и подјетити се како је Југославија функционисала на основу харизме Јосипа Броза, снаге Комунистичке партије Југославије и ЈНА. Јасно и прегледно у књизи су илустроване све тешкоће које су Броза и тадашње представнике власти у почетку спречавале да успоставе нови, социјалистички систем, али и како је окружење (јер је свака федерална јединица имала своје „непријатеље“ у барем два од сусједа) „омогућило“ чвршће повезивање у југословенску савезну државу (Југославија била окружена БРИГАМА).

На крају, југословенско искуство се може користити и за Европску унију, посебно код могућег јачања национализма у њеном оквиру. Стога је књига важна и да се одређени процеси не би поновили, како у бившим југословенским републикама, тако и у сличним државама или конфедерацијама. Књига може послужити и за одговор на питање да ли су све мултиетничке/мултинационалне федерације осуђене на неуспјех, те зашто се Чехословачка мирно разишла, СССР крвавије а Југославија са масивним и масовним злочинима, етничким чишћењем и геноцидом.

То што ово дјело издваја у односу на студије сличне тематике је стил излагања. Аутор је темељит и акрибичан, али то га не спречава да користи једноставне реченице, гдје га и општа јавност, не само стручна и научна, може лако разумјети. Не користи фусноте на начин да у њима наводи дијелове текстова других аутора, што је за похвалу јер би се тиме само одвратила пажња са главног дијела текста. Тиме текст не губи своје доктринарно упориште. Ову књигу би зато ваљало препоручити не само историчарима, правницима, политолозима и аналитичарима међународних односа, већ и широј читалачкој публици, а као обавезно штиво и онима који претендују да практично дјелују, посебно да обнашају највише државне функције. И сам аутор у предговору књиге за њу наводи да „није ни уџбеник ни класична повијест Југославије, него књига чији је циљ да помогне читатељима нове генерације да разумију главне токове и процесе, а тиме и да боље разумију Југославију, како би сами могли истраживати нове теме”.